

6. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.01 – українська мова / М. М. Торчинський. – К., 2010. – 502 с.
7. Торчинський М. М. Українська ономастика : навчальний посібник / М. М. Торчинський. – К. : Міленіум, 2010. – 238 с.
8. Słowiańska onomastyka. Encyklopedia / pod redakcją Ewy Rzetelskiej-Feleszko i Aleksandry Cieślukowej przy współ J. Dumy. – Warszawa; Kraków : Wyd-wo Naukowe Warszawskie, 2002 – 2003. – Т. 1 – 2.

У статті охарактеризовано денотатно-номінативну структуру міфонімів як одного із розрядів власних назв. Нова типологія міфонімії за характером іменованих денотатів включає насамперед загальнотеоретичні поняття, які доповнюють відповідну терміносистему ономастики в цілому. Більш детально розмежовано і номінації міфічних об'єктів.

Ключові слова: денотатно-номінативна структура, міфонім, міфоніфія, власна міфічна назва.

The article describes denotation nominative structures of mythonyms as one of the classes of proper names. A new typology of mythonyms after character of named kinds of denotation includes first of all general theoretic concepts which complement a certain term system of onomasiology in general. The nominations of mythoobject are differentiated in more detail.

Key words: denotation nominative structures, mythonym, mythic proper name.

Віктор Шультяч
(Київ)

УДК 81'373.23:811.161.2

УКР. СОВВА І СПОРІДНЕНІ АНТРОПОНІМИ

Заголовне слово фіксується в (СКТ 753; СП 330). Його можна кваліфікувати як форму з асиміляцією (лабіалізацією) плавного в позиції перед лабіальним, тобто *Совва* < *Солва. В такому разі *Совва* може зіставлятися з рос. *Зовва* (ЖПТ) < *Совва (З- < С-), *Сов* (ЖПТ), укр. *Сов* (ЖПТ) < *Соль, *Шова* (РУС 482) < *Солва (форми з абсорбцією плавного), *Совло* (Панцьо 118) < *Солво (метатеза), *Сольюк* (КПУ Херс. 7, 64) – патронім на -ук від *Сольв, *Зайва* (Горпинич, Тимченко 100) < *Сайва < *Салва (-j- < -л'-), пол. *Solwa* (SN VIII, 567) і т.п., похідними від *Сьлва, *Сьлв, *Сьлво, *Сьлв.

Наведений нижче фактичний матеріал засвідчує п'ятифонемну вокалізацію редукованого -ь- у сполучі -ьл-, описану Р. М. Козловою (Козлова III, 318). При цьому практично в кожному з вокалізованих варіантів спостерігаються (або потенційно можливі): перехід -л- > -л'- > -j- (солодкозвучність); асиміляція плавного -л-; різного роду метатези; розвиток секундарних голосних після плавного; білабіальна артикуляція -l-, тобто перехід -l- > -y-; фонетичний рух анлаутного с- > ш-, с- > з-. Пор.:

реалізація -ьл- > -ал-: укр. *Салва* (РУС 368), *Сальв* (Новикова 723), *Сальва* (PI Хм. 3, 1027), рос. *Сальва*, *Сальвин* (ЖПТ), *Шавлин* (ЖПТ) < *Шалвин, *Шавва* (ЖПТ) < *Салва, *Шавлов* (КПУ Харк. 2, 716), *Саввов* (КП Севастополь 7, 153), (похідні) *Саулово*, *Саулино* – ойконіми в колишніх Ярославській та Тверській губ. (Vasmer RGN IX, 111), блр. *Сальвиновка* – назва поселення відантропонімного походження в колишній Могильовській губ. (Vasmer RGN IX, 75), *Шельвинський* (ЖПТ), пол. *Saiwa*, *Salwa* (SN VIII, 260, 270), *Szajwa*, *Szalwa* (SN IX, 212, 215), *Szajwowicz*, *Zalwowski* (SN IX, 212; X, 416), чеськ. *Salva* (ЧП), слвц. *Salva* (TZ Bratislava 311);

реалізація -ьл- > -ел-: д.-руськ. *Шелвь*, 1227 р. – галицький воєвода (ПСРЛ II, 781), ст.-укр. *Шелевенко*, 1654 р. (Тупиков 836) < *Шелвенко*, укр. *Шелева* (Богдан 263) < *Шелва – форми з другим повноголоссям, укр. *Шельвинський* (СП 393), *Сельвинович* (Богдан 257), блр. *Шельвинський* (ЖПТ), пол. *Sejwa*, *Selwa*, *Szelwa* (SN VIII, 346, 350; IX, 266), *Szelewa* (SN IX, 265), чеськ. *Ševl* (ЧП). Сюди ж д.-руськ. *Шелвовъ борькъ*, 1146 р. – мікротопонім поблизу давнього Києва (ПСРЛ II, 325), *Шелово с лце*, 1161 р. – укріплений пункт на р. Сухій Либеді, що прикривав західні підступи до Києва (ПСРЛ II, 512). Обидві назви І.М. Железняк правомірно кваліфікувала як відантропонімні деривати (ЕСЛГНПР 174). Наведені факти

цікаві з точки зору відносної хронології фонетичних явищ: переходу анлаутного *C-* > *Ш-* та вокалізації *-ъ-* > *-е-*. Пор. також ойконім *Шельвів* у Локачинському р-ні Волинської обл., відомий як (помилково) *Szelonov*, 1437 р. (АЛМ I/1, 6), «*по шельвовские старые поля*», 1513 р. (AS III, 104), «*по Шельвовские старые поля*», 1538 р. (АЮЗР VIII/4, 225), «*Шелвовского, Затурецкого имѣний*», 1569 р. (ОАК № 2043, 28), «на имену ... *Шелвовъскомъ*», 1577 р. (АЮЗР VIII/3, 302), у *Шелове*, 1580 р. (АЮЗР VIII/3, 321), *Шелвовъ*, 1583 р. (РВМ 369), *Szelwów*, 1615 р. (РВМ 582), *Szelwów*, 1638 р. (Голубев 1, 30), *Шелвовъ*, 1650 р. (АЮЗР VII/2, 478), *Szelwów*, 1662 р. (АЮЗР VII/3, 131), *Szelwów*, 1678 р. (АЮЗР VII/3, 196). До числа споріднених відантропонімних дериватів належать також *Шельвів* – назва поселення у Білогірському р-ні Хмельницької обл., *Сейвы* – ойконім у колишній Сувалкській губ. (Vasmer RGN IX, 154). Стосовно антропонімної мотивації пор., наприклад, рос. діал. *сельва́* ‘маленька рибка з породи оселедців’ (СРНГ 37, 136);

реалізація *-ъл-* > *-ил-* / *-іл-*: рос. *Шивлев* (ЖПТ) – форма з метатезою *-лв-* > *-вл-*, ст.-блр. *Kuryan Wołkowicz Zylwa*, 1591 р. (АВК XIV, 404) < *Sylwa, блр. (похідні) *Шыльвы*, *Шыльвы-Бор* – ойконіми відантропонімного походження у Гродненській обл. (Рап. Гр. 260), пол. *Szywła* (SN IX, 415);

реалізація *-ъл-* > *-ул-*: чеськ. *Šulva* (ЧП), словц. *Šulvova* ж. (TZ Bratislava 357).

З базовими *Sylvъ, *Sylvo, *Sylvъ пов’язані:

***СЫЛЪСЬ**: пол. *Szulwies* (SN IX, 363).

***СЫЛЪКЪ**, ***СЫЛЪКО**: укр. *Селевко* (Новикова 742), чеськ. *Selvek* (ЧП).

***СЫЛІКЪ** / ***СЫЛІКЪ** > ***СЫЛІСЬ**: укр. *Шелвик*, *Шельвик*, *Шильвик* (Богдан 263, 272), *Шевлик* (РУС 473) < *Шелвик, *Шулвич* (НКП Зап. 554), блр. *Сельвич* (ТС Мозырь 165), *Саўліч*, *Шаўлік* (Бірыла 367, 471), *Савлики* – ойконім у колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IX, 51), рос. *Шавликов* (ЖПТ), *Зовиков* (ЖПТ) < *Солвиков / *Соввиков (абсорбція плавного чи атракція *-вв-* > *-в-*), хорв. *Salvić* (Leksik 577), пол. *Salwik*, *Satwik*, *Szelwik* (SN VIII, 270, 275; IX, 266), *Sajwicz*, *Salwicz*, *Satwicz* (SN VIII, 262, 270, 275), *Szulwic*, *Szelewicz* (SN IX, 265, 363), словц. *Zolvik* (TZ Trnava 187).

***СЫЛКА**, ***СЫЛКАКЪ**, ***СЫЛ’АКЪ** / ***СЫЛ’АСЬ**: укр. *Шавлак* (Новикова 929), *Савляк* (Чучка 498), *Шавлач* (Богдан 262) – форми з метатезою *-лв-* > *-вл-*, *Суваковський* (РУС 405) < *Сулваковський, *Шелевач* (СП 393) < *Шелвач (друге повноголосся), ст.-рос. *Шевлакин* Иван Федоров, 1595 р. (Веселовский 363), рос. *Шавлач*, *Шавлаков*, *Шевляков* (ЖПТ), *Шовляков*, *Шувляков* (Новикова 960, 966), *Саваков* (КПУ Харк. 2, 235) < *Салваков / *Савваков, (похідне) *Сельвачово* – ойконім у колишній Московській губ., блр. (похідне) *Совлуково* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN IX, 181, 410), болг. *Савлак*, *Савлаков* (Илчев 473), пол. *Sajwak*, *Selwiak*, *Szajwak* (SN VIII, 262, 350), *Szulwak*, *Szywlak* (SN IX, 375, 415), словц. *Salviaková* ж. (TZ Bratislava 311).

***СЫЛКА**, ***СЫЛКУКЪ**, ***СЫЛ’УКЪ**: укр. *Сальвук* (КПУ Переможці Жит. 1, 359), *Савлущинський* (Новикова 728), *Солвук* (КПУ Херс. 7, 64), ст.-рос. *Савлук* Турпеев, 1551 р. (Веселовский 276), рос. *Савлук* (ЖПТ). Для форм типу *Савлук* припускають зв’язок з особовими іменами *Савел*, *Савелій* (Трійняк 320), що цілком імовірно.

***СЫЛ’АЙ**: укр. *Солвай* (Чучка 527), *Шавлай* (ЖПТ), пол. *Sajwaj*, *Selway*, *Szajwaj* (SN VIII, 262, 350; IX, 212).

***СЫЛ’АНЬ**, ***СЫЛ’АНЬ**: ст.-укр. Еремка *Шелован*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 424) – форма з секундарним *-о-*, укр. *Шуйван* (СП 403), *Сальванович* (ЖПТ), *Шелеванюк* (Богдан 263), *Сільванович* (Новикова 761), рос. *Шальванов* (КПУ Ник. 6, 363), *Саванов* (КПУ Харк. 2, 235) < *Салванов / *Савванов, блр. (похідне) *Савланы* – ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN IX, 51), хорв. *Šalvan* (Leksik 630), пол. *Selwan*, *Sawłan* (SN VIII, 262, 350), *Zelwan* (SN X, 477), чеськ. *Silvan* (ЧП), слов’ян. *Салван* (Магницький 72). Зі слов’янських мов запозичено латиське прізвище *Шильван* (ЖПТ). Усі ці власні назви відапелятивного походження. Пор., наприклад, рос. діал. *шольв’ан* ‘пересмішник’ (Мосеев 101) < *солван – форма з секундарним *-ы-*.

***Сѣлвахъ** / ***Сѣлвашь**: укр. *Сильваш* (Богдан 297), *Шельвах* (м. Дрогобич), *Зельвах* (Богдан 354) < *Сельвах, *Шавлах* (КПУ Харк. 2, 279) < *Салвах (метатеза), блр. *Шельвах* (ЖПТ), (похідне) *Савашы* – ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 213) < *Саўѣашы, хорв. *Silvaš* (Leksik 591), пол. *Satwach*, *Sowłaszkow* (SN VIII, 275, 587), *Szalwach*, *Szulwach*, *Szylwach* (SN IX, 215, 363, 396), слов'ян. *Шалваш* (Pamięć 2, 433).

***Сѣлвохъ**: рос. *Савлохов* (РУС 365).

***Сѣлвухъ** / ***Сѣлвуша**: укр. *Савлук* (Горпинич, Корнієнко 202), рос. *Савлухов* (РУС 366), *Савлушин* (ЖПТ), пол. *Selwuch* (SN VIII, 350).

***Сѣлвѣга**: рос. *Шевлягин* (ЖПТ) < *Селвягин (метатеза).

***Сѣлв'уга**, ***Сѣлв'угъ**: укр. *Шевлюга*, рос. *Шевлюгов*, блр. *Шавлюга* (ЖПТ).

***Сѣлвуга**: ст.-рос. *Шавлыгин* Игнатий, 1585 р. (Веселовский 364), рос. *Шавлыгин* (ЖПТ) ~ блр. діал. *саўлыга* 'грубіян', для якого припускають зв'язок із *шалыга* 'шахрай' та дієсловом *соўгаць(ца)* (ЭСБМ 11, 325).

***Сѣлвата**, ***Сѣлватъ**: рос. *Шуватов* (Новикова 966) < *Шулватов, пол. *Selwat* (SN VIII, 350), слвц. *Salvata* (TZ Bratislava 311).

***Сѣлвитъ**: укр. *Совит* (Новикова 777) < *Солвит, блр. *Савлит* (ЖПТ) < *Салвит (метатеза), пол. *Selwit* (SN VIII, 35).

***Сѣлвота**: пол. *Sejwota* (SN VIII, 346).

Сѣлвѣта** (Сѣлвута**): рос. *Саввутин*, *Суввутин* (РУС 365, 405).

Зібрані й прокоментовані вище факти підтверджують потенційність праслов'янських архетипів *Сѣлва, *Сѣлвъ, *Сѣлво, *Сѣлвахъ, *Сѣлvajъ, *Сѣлvakъ, *Сѣлvacъ, *Сѣлванъ, *Сѣлвашъ, *Сѣлватъ, *Сѣлvikъ, *Сѣлvičъ, *Сѣлvukъ, *Сѣлвьсь, реконструйованих на пропріальному матеріалі різних ономастичних класів Р.М. Козловою (Козлова V, 133-136), і дозволяють відновити ще: *Сѣлvaka, **Сѣlv'akъ*, *Сѣlvanъ, *Сѣlvata, *Сѣlvatъ, *Сѣlvęga, *Сѣlvitъ, *Сѣlvohъ, *Сѣlvota, *Сѣlvѣта (*Сѣlvuta), **Сѣlv'uga*, **Сѣlv'ugъ*, *Сѣlvухъ, *Сѣlvuka, **Сѣlv'ukъ*, *Сѣlvurъ, *Сѣlvuša, *Сѣlvькъ, *Сѣlvько, *Сѣlvуга, *Сѣlvъ.

ДЖЕРЕЛА

АЛМ – Акты литовской метрики / Собр. Ф. И. Леонтович. – Варшава, 1896. Т. I. Вып. 1 (1413-1498 гг.);

Варшава, 1897. – Т. I. Вып. 2 (1499-1507 гг.).

АЮЗР – Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...]. – Киев, 1859-1914. Ч. I-VIII.

Богдан – Богдан Ф. Словник українських прізвищ у Канаді. Вінніпег; Ванкувер, 1974.

Веселовский – Веселовский С. Б. Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии. – М., 1974.

Голубев – Голубев С. Материалы для истории западнорусской церкви. – К., 1891. – Вып. 1.

Горпинич, Корнієнко – Горпинич В. О., Корнієнко І. А. Прізвища Дніпровського Припоріжжя (словник). – Дніпропетровськ, 2003.

Горпинич, Тимченко – Горпинич В. О., Тимченко Т. В. Прізвища правобережного Степу: Словник. – Дніпропетровськ, 2005.

ЕСЛГНПР – Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О. С. Стрижак. – К., 1985.

ЖПТ – Жертвы политического террора в СССР. Режим доступа: <http://lists.mono.ru>

Илчев – Илчев С. Речник на личните и фамилни имена у българите. – София, 1969.

Козлова V – Козлова Р. М. Белорусская и славянская гидронимия. Праславянский фонд. – Минск, 2011. Т. V.

КП Севастополь – Книга памяти города-героя Севастополя. – Симферополь, 2010. – Т. 7.

КПУ Переможці Жит. – Книга пам'яті України. Переможці: Житомирська область. – Житомир, 2010. – Т. 1.

КПУ Харк. – Книга пам'яті України: Харківська область. – Харків, 1994-2003. – Т. 1-20.

КПУ Херс. – Книга памяти Украины: Херсонская область. – Симферополь, 1996-2000. – Т. 7-10.

Магницкий – Магницкий В. К. Чувашские языческие имена // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском ун-те. 1905. Т. 21. № 2-4.

Мосеев – Мосеев И. И. Поморська говоря (Краткий словарь поморского языка). – Архангельск, 2005.

НКП Зап. – Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні: Запорізька область. – Запоріжжя, 2008.

Новикова – Новикова Ю. М. Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини. – Донецьк, 2007.

ОАК № 2043 – Опись актовой книги Киевского центрального архива № 2043 / Сост. И. М. Каманин. К., 1887.

Панцьо – Панцьо О. С. Антропонимия Лемківщини. – Тернопіль, 1995.

- ПК 1666 р. – Переписні книги 1666 року / Ред. В. О. Романовський. – К., 1933.
- ПСРЛ – Полное собрание русских летописей.
- Рап. Гр. – Рапановіч Я. Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці. – Мінск, 1980.
- РВМ – Руська (Волинська) метрика. Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Братславське, Чернігівське воєводства) 1569-1873 рр. / Передм. П. К. Грімстед. – К., 2002.
- РІ Хм. – Реабілітовані історією: Хмельницька область. – Хмельницький, 2008-2010. Кн. 1-3.
- РУС – Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд.: Т. С. Пристайко, І. С. Попова, І.І. Турута, М.С. Ковальчук. – Дніпропетровськ, 2007.
- СКТ – Справочник квартирных телефонов г. Киева / Сост. Д.М. Циолек. К., 1976.
- СП – Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / Укладачі: Н. Д. Бабич, Н. С. Колесник, К. М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002.
- СРНГ – Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф. П. Филина и Ф. П. Сороколетова. М.; Л.; С.-Петербург, 1966. – Вып. 1.
- Трійняк – Трійняк І.І. Словник українських імен. – К., 2005.
- Тупиков – Тупиков Н.М. Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки Отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического общества. 1903. – Т. 6. – С. 86-914.
- ЧП – Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004. Режим доступу: <http://www.mvcr.cz>
- Чучка – Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів, 2005.
- ЭСБМ – Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Рэд. В.У. Мартынаў. – Мінск, 1978 – Т. 1.
- AS – Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. We Lwowie, 1887-1910. Т. I-VII.
- Leksik – Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske. – Zagreb, 1976.
- Рamięć – Рamięć. Память / Сост.: Я. Пшимановский, Х. Прокопчук, Р. Мурани. Пер. с пол. под ред. К. Козакевич. – Варшава, 1987. Ч. 1-2.
- SN – Słownik nazwisk wspólnie w Polsce używanych / Wydał K. Rymut. – Kraków, 1992-1994. Т. I-X.
- TZ Bratislava – Bratislava. Telefónny zoznam. 2002-2003. – Bratislava, 2002.
- TZ Trnava – Trnava. Telefónny zoznam. 2004-2005. – Trnava, 2004.
- Vasmer RGN – Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer. Wiesbaden, 1962-1980. Bd I-X.

Статтю присвячено етимологічному аналізу слов'янської антропонімії з коренем *Sьlv-.

Ключові слова: антропонім, семантика, етимологія, реконструкція.

The article is devoted to etymological analysis of slavonic anthroponyms with *Sьlv-root.

Key words anthroponym, semantics, etymology, reconstruction.